



Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 5 czerwca 2014 r.*

Odesłanie prejudycjalne — Zabezpieczenie społeczne — Rozporządzenie (WE) nr 883/2004 —
Artykuł 19 ust. 1 i art. 20 ust. 1 i 2 — Rozporządzenie (WE) nr 987/2009 — Artykuł 11 —
Obywatel państwa członkowskiego ubezpieczony w państwie zamieszkania — Wystąpienie ciężkiej
i nagłej choroby podczas wakacji w innym państwie członkowskim — Osoba zmuszona do pozostania
w tym drugim państwie przez jedenaście lat z powodu swojej choroby i dostępności wyspecjalizowanej
opieki medycznej w pobliżu miejsca, w którym mieszka — Udzielanie świadczeń rzeczowych w tym
drugim państwie — Pojęcia „zamieszkania” i „pobytu”

W sprawie C-255/13

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie
prejudycjalnym złożony przez High Court (Irlandia) postanowieniem z dnia 3 maja 2013 r., które
wpłynęło do Trybunału w dniu 13 maja 2013 r., w postępowaniu:

I

przeciwko

Health Service Executive,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: L. Bay Larsen, prezes izby, M. Safjan (sprawozdawca), J. Malenovský, A. Prechal
i K. Jürimäe, sędziowie,

rzecznik generalny: N. Wahl,

sekretarz: L. Hewlett, główny administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 29 stycznia 2014 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu I przez F. Callanana, L. McCanna, SC, oraz G. Burke, barrister, upoważnionych przez
C. Callanan, solicitor,
- w imieniu Health Service Executive przez S. Murphy’ego, SC, upoważnionego przez Arthura Coxa,
solicitors,
- w imieniu Irlandii przez A. Joyce’a oraz E. Mc Phillips, działających w charakterze pełnomocników,
wspieranych przez G. Gilmore, barrister,

* Język postępowania: angielski.

- w imieniu rządu greckiego przez T. Papadopoulou, działającą w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu niderlandzkiego przez M. Bulterman oraz C. Schillemans, działające w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez D. Martina oraz J. Tomkina, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 20 marca 2014 r.,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 19 ust. 1 i art. 20 ust. 1 i 2 rozporządzenia (WE) nr 883/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. L 166, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 5, t. 5, s. 72).
- 2 Wspomniany wniosek został przedłożony w ramach sporu między I, obywatelem irlandzkim, a Health Service Executive (urzędem zdrowia publicznego, zwanym dalej „HSE”) w przedmiocie odmowy wydania przez HSE na rzecz I kolejnego formularza E 112 w celu pokrycia kosztów związanych z leczeniem, któremu jest poddawany w Niemczech.

Ramy prawne

Rozporządzenie (EWG) nr 1408/71

- 3 Rozporządzenie Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz.U. L 149, s. 2 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 5, t. 1, s. 35) zostało zastąpione rozporządzeniem nr 883/2004.
- 4 Zgodnie z jego art. 91 i z art. 97 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia nr 883/2004 (Dz.U. L 284, s. 1) rozporządzenie nr 883/2004 stosuje się od dnia 1 maja 2010 r., to jest począwszy od dnia uchylecia rozporządzenia nr 1408/71.
- 5 Artykuł 1 rozporządzenia nr 1408/1971 zawierał następujące definicje:

„Do celów niniejszego rozporządzenia:

[...]

h) określenie »zamieszkanie« oznacza zwykły pobyt;

i) określenie »pobyt« oznacza pobyt czasowy;

[...]”.

- 6 Artykuł 22 wskazanego rozporządzenia, zatytułowany „Pobyt poza państwem właściwym – Powrót lub przeniesienie miejsca zamieszkania do innego państwa członkowskiego w okresie choroby lub macierzyństwa – Konieczność udania się do innego państwa członkowskiego w celu uzyskania tam odpowiedniej opieki”, stanowił w ust. 1:

„Pracownik najemny lub osoba prowadząca działalność na własny rachunek, którzy spełniają warunki wymagane przez ustawodawstwo państwa właściwego w celu uzyskania prawa do świadczeń, z uwzględnieniem, w odpowiednim przypadku, przepisów art. 18 oraz:

- a) której stan wymaga natychmiastowego udzielenia świadczeń w trakcie pobytu na terytorium innego państwa członkowskiego;

lub

- b) która, po uzyskaniu prawa do świadczeń udzielanych na rachunek instytucji właściwej uzyskała zgodę tej instytucji na powrót na terytorium państwa członkowskiego, gdzie zamieszkuje, lub na przeniesienie swojego miejsca zamieszkania na terytorium innego państwa członkowskiego;

lub

- c) której instytucja właściwa udzieliła zgody na udanie się na terytorium innego państwa członkowskiego w celu uzyskania tam odpowiedniej opieki, właściwej w jej stanie,

ma prawo:

- (i) do świadczeń rzeczowych udzielanych przez instytucję miejsca pobytu lub zamieszkania na rachunek instytucji właściwej, zgodnie ze stosowanym przez nią ustawodawstwem, tak jak gdyby była w niej ubezpieczona, przy czym okres udzielania świadczeń jest określany przez ustawodawstwo państwa właściwego;
- (ii) do świadczeń pieniężnych wypłacanych przez instytucję właściwą zgodnie ze stosowanym przez nią ustawodawstwem. Jednakże na podstawie porozumienia między instytucją właściwą a instytucją miejsca pobytu lub miejsca zamieszkania świadczenia te mogą być udzielane przez tę ostatnią instytucję na rachunek pierwszej instytucji, zgodnie z ustawodawstwem państwa właściwego”.

Rozporządzenie (EWG) nr 574/72

- 7 Rozporządzenie Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 (Dz.U. L 74, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 5, t. 1, s. 83) zostało zastąpione rozporządzeniem nr 987/2009, które zgodnie z jego art. 97 stosuje się od dnia 1 maja 2010 r.
- 8 Artykuł 21 rozporządzenia nr 574/72, zatytułowany „Świadczenia rzeczowe w przypadku pobytu w państwie członkowskim innym niż państwo właściwe – Pracownicy najemni inni niż wymienieni w art. 20 rozporządzenia wykonawczego lub osoby prowadzące działalność na własny rachunek”, stanowił w ust. 1:

„Aby otrzymać świadczenia rzeczowe zgodnie z art. 22 ust. 1 lit. a) [ppkt] (i) rozporządzenia [nr 1408/71] [...], pracownik najemny lub osoba prowadząca działalność na własny rachunek musi przedstawić instytucji miejsca pobytu zaświadczenie potwierdzające jego uprawnienia do świadczeń rzeczowych. Zaświadczenie to wydawane przez właściwą instytucję na wniosek zainteresowanego, o ile to możliwe przed opuszczeniem terytorium państwa członkowskiego, które zamieszkuje, określa

zwłaszcza, o ile to konieczne, maksymalny okres przyznania świadczeń rzeczowych, tak jak to przewiduje ustawodawstwo właściwego państwa. Jeżeli zainteresowany nie przedstawi wyżej wymienionego zaświadczenia, instytucja miejsca pobytu zwraca się o nie do właściwej instytucji”.

- 9 Na podstawie art. 2 ust. 1 rozporządzenia nr 574/72 Komisja Administracyjna ds. Zabezpieczenia Społecznego Pracowników Migrujących, o której mowa w art. 80 ust. 1 rozporządzenia nr 1408/71, przyjęła wzór zaświadczenia dotyczącego stosowania art. 22 ust. 1 lit. a) ppkt (i) owego ostatniego rozporządzenia, to jest formularz E 111. Począwszy od dnia 1 czerwca 2004 r. wskazany formularz został zastąpiony europejską kartą ubezpieczenia zdrowotnego.
- 10 Ponadto rzeczona Komisja Administracyjna przyjęła wzór zaświadczenia dotyczącego stosowania art. 22 ust. 1 lit. c) ppkt (i) rozporządzenia nr 1408/71, to jest formularz E 112. Począwszy od dnia 1 maja 2010 r. wskazany formularz został zastąpiony formularzem S 2.

Rozporządzenie nr 883/2004

- 11 Motywy 3 i 15 rozporządzenia nr 883/2004 mają następujące brzmienie:

„(3) [Rozporządzenie nr 1408/71] było przy licznych okazjach zmieniane i aktualizowane w celu uwzględnienia nie tylko rozw[oju] na szczeblu Wspólnoty, wliczając w to wyroki Trybunału Sprawiedliwości, ale także zmian w ustawodawstwie na szczeblu krajowym. Takie czynniki przyczyniły się do skomplikowania i nadmiernego rozbudowania wspólnotowych zasad koordynacji. Zmiana tych zasad, przy jednoczesnym ich unowocześnieniu i uproszczeniu, jest wobec tego nieodzowna dla osiągnięcia celu, jakim jest swobodny przepływ osób.

[...]

(15) Niezbędne jest poddanie osób przemieszczających się we Wspólnocie system[owi] zabezpieczenia społecznego tylko jednego państwa członkowskiego w celu uniknięcia zbiegu mających tu zastosowanie przepisów ustawodawstw krajowych oraz komplikacji, które mogłyby z tego wynikać”.

- 12 Artykuł 1 rozporządzenia nr 883/2004, zatytułowany „Definicje”, stanowi:

„Do celów stosowania niniejszego rozporządzenia:

[...]

j) określenie »zamieszkanie« oznacza miejsce, w którym osoba zwykle przebywa;

k) określenie »pobyt« oznacza pobyt czasowy;

[...]

va) określenie »świadczenia rzeczowe« oznacza:

- (i) do celów tytułu III rozdział 1 (świadczenia z tytułu choroby, macierzyństwa i równoważne świadczenia dla ojca) – świadczenia rzeczowe przewidziane w ustawodawstwie państwa członkowskiego, które służą zapewnieniu, udostępnieniu, bezpośredniemu opłaceniu lub zwrotowi kosztów opieki medycznej oraz produktów i usług stanowiących element dodatkowy takiej opieki. Określenie to obejmuje również świadczenia rzeczowe z tytułu długotrwałej opieki;

[...]”.

- 13 Artykuł 11 rzonego rozporządzenia, umieszczony w tytule II tego ostatniego zatytułowanym „Określenie mającego zastosowanie ustawodawstwa”, stanowi w ust. 1 i 3:

„1. Osoby, do których stosuje się niniejsze rozporządzenie, podlegają ustawodawstwu tylko jednego państwa członkowskiego. Ustawodawstwo takie określane jest zgodnie z przepisami niniejszego tytułu.

[...]

3. Zgodnie z przepisami [Z zastrzeżeniem przepisów] art. 12 do 16:

- a) osoba wykonująca w państwie członkowskim pracę najemną lub pracę na własny rachunek podlega ustawodawstwu tego państwa członkowskiego;
 - b) urzędnik służby cywilnej podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego, jakiemu podlega zatrudniająca go administracja;
 - c) osoba otrzymująca zasiłek dla bezrobotnych zgodnie z przepisami art. 65 na podstawie ustawodawstwa państwa członkowskiego zamieszkania podlega ustawodawstwu tego państwa członkowskiego;
 - d) osoba powołana lub odwołana ze służby w siłach zbrojnych lub służby cywilnej w państwie członkowskim podlega ustawodawstwu tego państwa członkowskiego;
 - e) każda inna osoba, do której nie mają zastosowania przepisy lit. a) do d) podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym ma miejsce zamieszkania, bez uszczerbku dla innych przepisów niniejszego rozporządzenia, gwarantujących jej świadczenia na podstawie ustawodawstwa jednego lub kilku innych państw członkowskich”.
- 14 Artykuły 19 i 20 tegoż rozporządzenia są umieszczone w jego tytule III, zatytułowanym „Przepisy szczególne dotyczące różnych kategorii świadczeń”, i stanowią część rozdziału 1 owego tytułu dotyczącego świadczeń z tytułu choroby, macierzyństwa i równoważnych świadczeń dla ojca.
- 15 Artykuł 19 rozporządzenia nr 883/2004, zatytułowany „Pobyt poza właściwym państwem członkowskim”, stanowi w ust. 1:

„[...] ubezpieczony i członkowie jego rodziny przebywający w innym państwie członkowskim niż państwo właściwe są uprawnieni do świadczeń rzeczowych, które z powodów medycznych stają się niezbędne w czasie ich pobytu, z uwzględnieniem charakteru tych świadczeń oraz przewidywanego czasu pobytu. Świadczenia te udzielane są w imieniu instytucji właściwej przez instytucję miejsca pobytu, zgodnie z przepisami stosowanego przez nią ustawodawstwa, tak jak gdyby zainteresowane osoby były ubezpieczone na mocy wspomnianego ustawodawstwa”.

- 16 Artykuł 20 rzonego rozporządzenia, zatytułowany „Udanie się w celu uzyskania świadczeń rzeczowych – zezwolenie na stosowne leczenie poza państwem członkowskim miejsca zamieszkania”, w ust. 1 i 2 stanowi:

„1. O ile niniejsze rozporządzenie nie stanowi inaczej, ubezpieczony udający się do innego państwa członkowskiego w celu uzyskania świadczeń rzeczowych w czasie tego pobytu ubiega się o zezwolenie właściwej instytucji.

2. Ubezpieczony, który uzyskał zezwolenie właściwej instytucji na udanie się do innego państwa członkowskiego w celu poddania się leczeniu odpowiedniemu do jego stanu, otrzymuje świadczenia rzeczowe udzielane, w imieniu instytucji właściwej, przez instytucję miejsca pobytu, zgodnie z przepisami stosowanego przez nią ustawodawstwa, tak jak gdyby był on ubezpieczony na mocy wspomnianego ustawodawstwa. Zezwolenie zostaje wydane, jeżeli przedmiotowe leczenie należy do świadczeń przewidzianych przez ustawodawstwo państwa członkowskiego, w którym zainteresowany ma miejsce zamieszkania, oraz jeżeli nie może on uzyskać takiego leczenia w terminie uzasadnionym z medycznego punktu widzenia, z uwzględnieniem jego aktualnego stanu zdrowia oraz prawdopodobnego przebiegu choroby”.

Rozporządzenie nr 987/2009

17 Zgodnie z motywem 11 rozporządzenia nr 987/2009:

„Państwa członkowskie powinny współpracować w celu ustalenia miejsca zamieszkania osób, wobec których ma zastosowanie niniejsze rozporządzenie oraz rozporządzenie [...] nr 883/2004, a także, w przypadku sporu, powinny uwzględnić wszystkie istotne kryteria, aby rozstrzygnąć daną kwestię. Mogą one obejmować kryteria, o których mowa w odpowiednich artykułach niniejszego rozporządzenia”.

18 Artykuł 11 rzeczonego rozporządzenia, zatytułowany „Elementy służące ustaleniu miejsca zamieszkania”, ma następujące brzmienie:

„1. W przypadku gdy pomiędzy instytucjami dwóch lub więcej państw członkowskich istnieje rozbieżność opinii w odniesieniu do ustalenia miejsca zamieszkania osoby, do której stosuje się rozporządzenie [nr 883/2004], instytucje te ustalają na podstawie wspólnego porozumienia ośrodek interesów życiowych zainteresowanego w oparciu [o] ogólną ocenę wszystkich dostępnych informacji dotyczących istotnych okoliczności, które mogą obejmować, w stosownych przypadkach:

- a) czas trwania i ciągłość pobytu na terytorium zainteresowanych państw członkowskich;
- b) sytuację danej osoby, w tym:
 - (i) charakter i specyfikę wykonywanej pracy, w szczególności miejsce, w którym praca ta jest zazwyczaj wykonywana, jej stały charakter oraz czas trwania każdej umowy o pracę;
 - (ii) jej sytuację rodzinną oraz więzi rodzinne;
 - (iii) prowadzenie jakiejkolwiek działalności o charakterze niezarobkowym;
 - (iv) w przypadku studentów – źródło ich dochodu;
 - (v) jej sytuację mieszkaniową, zwłaszcza informację, czy sytuacja ta ma charakter stały;
 - (vi) państwo członkowskie, w którym osoba uważana jest za mającą miejsce zamieszkania dla celów podatkowych.

2. W przypadku gdy uwzględnienie poszczególnych kryteriów w oparciu o istotne okoliczności wymienione w ust. 1 nie doprowadzi do osiągnięcia porozumienia przez zainteresowane instytucje, zamiar danej osoby, taki jaki wynika z tych okoliczności, a zwłaszcza powody, które skłoniły ją do przemieszczenia się, są uznawane za rozstrzygające dla ustalenia jej rzeczywistego miejsca zamieszkania”.

- 19 Zgodnie z pkt 5 decyzji nr H1 Komisji Administracyjnej ds. Koordynacji Systemów Zabezpieczenia Społecznego z dnia 12 czerwca 2009 r. dotyczącej zasad przechodzenia od rozporządzeń Rady nr 1408/71 i nr 574/72 do rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady nr 883/2004 i nr 987/2009 oraz stosowania decyzji i zaleceń Komisji Administracyjnej ds. Koordynacji Systemów Zabezpieczenia Społecznego (Dz.U. 2010, C 106, s. 13):

„Dokumenty niezbędne do stosowania rozporządzeń [...] nr 1408/71 i [...] nr 574/72 (czyli formularze E, europejskie karty ubezpieczenia zdrowotnego i certyfikaty tymczasowo zastępujące europejskie karty ubezpieczenia zdrowotnego) wydane przez instytucje właściwe, właściwe władze i inne organy państw członkowskich przed wejściem w życie rozporządzeń [...] nr 883/2004 i [...] nr 987/2009 zachowują ważność [pomimo że zawierają odniesienia do rozporządzeń [...] nr 1408/71 i [...] nr 574/72] i są uwzględniane przez instytucje, władze i inne organy innych państw członkowskich nawet po tej dacie, aż do upływu ich daty ważności lub do chwili ich wycofania lub zastąpienia dokumentami wydanymi lub przekazanymi na mocy rozporządzeń [...] nr 883/2004 i [...] nr 987/2009”.

- 20 Zgodnie z jej pkt 6 rzeczoną decyzję stosuje się od dnia wejścia w życie rozporządzenia [...] nr 987/2009, to jest od dnia 1 maja 2010 r.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

- 21 Z postanowienia odsyłającego i z akt sprawy przedstawionych Trybunałowi wynika, że I jest obywatelem irlandzkim w wieku lat 56, który pracował zarówno w Irlandii, jak i w Zjednoczonym Królestwie.
- 22 W sierpniu 2002 r., gdy zamieszkiwał w Irlandii, I udał się do Niemiec, aby spędzić tam wakacje ze swoją przyjaciółką, B., obywatelką rumuńską. Podczas owych wakacji I został przyjęty na ostry dyżur Universitätsklinikum Düsseldorf (Niemcy), gdzie zdiagnozowano, że przeszedł rzadki dwustronny zawał pnia mózgu. Od owej chwili I cierpi na ciężkie porażenie czterokończynowe oraz utracił zdolności ruchowe.
- 23 Niedługo po wystąpieniu rzeczonego schorzenia wykryto u I mutację genetyczną mającą szkodliwe działanie na skład krwi. Ponadto po otwarciu postępowania głównego stwierdzono, że ten ostatni choruje na nowotwór, na który również jest leczony.
- 24 Z uwagi na ciężki stan zdrowia I jest objęty, począwszy od sierpnia 2002 r., stałym nadzorem i opieką lekarzy specjalistów związanych z Universitätsklinikum Düsseldorf. Stale porusza się on na wózku inwalidzkim. Od kiedy opuścił szpital w 2003 r., I mieszka w Düsseldorfie z B., która zajmuje się nim i sprawuje nad nim opiekę. Mieszkają w wynajmowanym mieszkaniu, które jest przystosowane do używania wózka inwalidzkiego.
- 25 I złożył wniosek do irlandzkiego ministra ochrony socjalnej o przyznanie zasiłku dla osoby niepełnosprawnej, którego początkowo odmówiono mu ze względu na brak zwykłego miejsca zamieszkania w Irlandii. W 2008 r. wszczął postępowanie sądowe, które zakończyło się zawarciem ugody. Rzeczony minister ponownie rozważył wówczas swoją decyzję i uwzględnił wniosek I, który od tej chwili pobiera wspomniany zasiłek. Według sądu odsyłającego ów zasiłek należy uważać za świadczenie pieniężne, które na mocy rozporządzeń Unii stosowanych w dziedzinie zabezpieczenia społecznego Irlandia może zgodnie z prawem zastrzec dla osób zamieszkałych w tym państwie członkowskim.
- 26 I otrzymuje także skromną emeryturę przyznaną przez Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z powodu swojej wcześniejszej pracy we wskazanym państwie członkowskim. Nie pobiera on żadnego zasiłku ani żadnego świadczenia w Niemczech.

- 27 Natomiast B., która pracowała w Niemczech, przyjęła rozwiązanie umowy o pracę przez pracodawcę w 2004 r. w celu sprawowania opieki nad I w pełnym wymiarze czasu. Pobierała ona zasiłek dla bezrobotnych wypłacany przez Republikę Federalną Niemiec. Ponadto zgodnie z postanowieniem odsyłającym wniosła ona o przyznanie jej świadczenia pielęgnacyjnego, będącego w Niemczech świadczeniem obciążającym ubezpieczenie zdrowotne osoby, nad którą sprawowana jest opieka. Wskazany wniosek został oddalony z uwagi na fakt, że I ma miejsce zamieszkania w Irlandii i że irlandzki system zabezpieczenia społecznego nie przewiduje takiego świadczenia.
- 28 Sąd odsyłający wskazuje, że I – choć pozostaje on głęboko wdzięczny wobec niemieckiego systemu opieki zdrowotnej – zmuszony jest mieszkać w Niemczech z powodu swojego stanu zdrowia i konieczności poddawania się stałemu leczeniu. W tym względzie rzeczony sąd zwraca uwagę na jego zdaniem słabe więzi, które łączą I z Republiką Federalną Niemiec. Nie posiada on rachunku bankowego w Niemczech ani nie jest właścicielem żadnej nieruchomości w tym państwie członkowskim, podczas gdy dysponuje rachunkiem w banku irlandzkim i pozostaje w regularnym kontakcie z dwojgiem swoich dzieci, urodzonych odpowiednio w 1991 r. i w 1994 r., które mieszkają w Irlandii. I nie mówi po niemiecku i nie starał się integrować w Niemczech.
- 29 W postanowieniu odsyłającym uściślono, że I chciałby wrócić do Irlandii, co wymaga spełnienia kilku warunków, wśród których wymieniono zdolność do odbycia przez niego podróży, dostępność leczenia równoważnego z tym, któremu poddawany jest w Niemczech i w szczególności dostępność lokalu mieszkalnego przystosowanego do używania wózka inwalidzkiego. Gdyby owe warunki zostały spełnione, B. pojechałaby razem z nim do Irlandii.
- 30 Od chwili gdy zachorował, I kilkakrotnie był w stanie podróżować za granicę, ale na krótkie okresy i pod nadzorem medycznym. Udał się w ten sposób do Lizbony (Portugalia) w październiku 2004 r., aby wygłosić tam wykład. Kilkakrotnie udał się także do Irlandii, ostatnio w 2009 r. Owe przejazdy były utrudnione ze względu na problemy związane z dostępem do lotnisk dla podróżnego niepełnosprawnego w tak znacznym stopniu. Strony postępowania głównego przyznały, że podróż I do Irlandii jest praktycznie niemożliwa, przynajmniej samolotami regularnych linii lotniczych.
- 31 Koszty związane ze świadczeniami opieki zdrowotnej udzielanymi I w Niemczech zostały początkowo pokryte na podstawie wydanego mu przez Irlandię formularza E 111 dotyczącego sytuacji osoby objętej zabezpieczeniem społecznym, której stan wymaga natychmiastowego udzielenia świadczeń podczas pobytu na terytorium państwa członkowskiego innego niż państwo jej zamieszkania. Wskazany formularz jest aktualnie regulowany art. 19 rozporządzenia nr 883/2004.
- 32 W marcu 2003 r. HSE zmienił status I, wydając mu od tej chwili formularz E 112. Uzyskał on zatem zezwolenie właściwej instytucji na udanie się do innego państwa członkowskiego w celu poddania się leczeniu odpowiedniemu do jego stanu. Wydawanie wspomnianego formularza, wskazanego aktualnie w art. 20 rozporządzenia nr 883/2004, było ponawiane około dwudziestokrotnie od owej chwili.
- 33 W dniu 25 listopada 2011 r. HSE odmówił wydania I kolejnego formularza E 112 ze względu na to, że zamieszkiwał on odtąd na terytorium Republiki Federalnej Niemiec. W dniu 5 grudnia 2011 r. I wniosł sprawę do High Court w celu otrzymania nakazu zobowiązującego HSE do dalszego wydawania mu wskazanego formularza.
- 34 HSE wskazał, że – biorąc pod uwagę wyjątkową sytuację I – będzie nadal nieodpłatnie pokrywał koszty związane z udzielaną mu opieką na podstawie formularza E 106 dotyczącego prawa do świadczeń rzeczowych z ubezpieczenia w razie choroby i macierzyństwa w wypadku osób zamieszkujących w innym państwie niż to, które jest właściwe.

- 35 Sąd odsyłający uznał, że istnieje wątpliwość w odniesieniu do kwestii, czy w ramach uregulowań Unii dotyczących opieki medycznej udzielanej za granicą osoba objęta zabezpieczeniem społecznym zmuszona do pozostania w państwie członkowskim z powodu wyjątkowo ciężkiego stanu zdrowia może „przebywać” we wskazanym państwie w rozumieniu art. 19 i 20 rozporządzenia nr 883/2004.
- 36 Rzeczoną sąd uznał, że o ile wiele kryteriów wymienionych w art. 11 rozporządzenia nr 987/2009 może sugerować inne rozwiązanie, o tyle należy jednak – biorąc pod uwagę cele i zamiar leżące u podstaw owego artykułu – uznać I za przebywającego w Niemczech.
- 37 W tych okolicznościach High Court postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:
- „Czy ubezpieczonego obywatela państwa członkowskiego (»pierwszego państwa członkowskiego«), ciężko chorego od jedenastu lat w wyniku poważnego schorzenia, którego objawy po raz pierwszy wystąpiły, gdy osoba ta zamieszkiwała w pierwszym państwie członkowskim, ale była na wakacjach w innym państwie członkowskim (»drugim państwie członkowskim«), należy uważać za »przebywającego« w tym drugim państwie członkowskim przez ten okres dla celów albo art. 19 ust. 1, albo art. 20 ust. 1 i 2 rozporządzenia nr 883/2004 [...], jeśli zainteresowana osoba została faktycznie zmuszona do fizycznego pozostania w tym państwie członkowskim przez ten okres ze względu na swoją poważną chorobę i dogodną bliskość specjalistycznej opieki medycznej?”
- 38 Pismem z dnia 15 maja 2014 r. sąd odsyłający poinformował Trybunał o śmierci I, która nastąpiła w dniu 7 kwietnia 2014 r. W tymże piśmie sąd odsyłający wskazał, że podtrzymuje swoje pytanie prejudycjalne, ponieważ odpowiedź na owo pytanie jest mu niezbędna do celów postępowania krajowego. W tych okolicznościach należy udzielić odpowiedzi na pytanie przedstawione przez High Court.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

- 39 Poprzez swoje pytanie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 1 lit. j) i k) rozporządzenia nr 883/2004 należy interpretować w ten sposób, że do celów art. 19 ust. 1 lub art. 20 ust. 1 i 2 wskazanego rozporządzenia, w wypadku gdy obywatel Unii, który zamieszkiwał w pierwszym państwie członkowskim, został dotknięty ciężkim i nagłym schorzeniem podczas wakacji w drugim państwie członkowskim i jest zmuszony do pozostania przez jedenaście lat w owym państwie z powodu wspomnianej choroby oraz dostępności wyspecjalizowanej opieki medycznej w pobliżu miejsca, w którym mieszka, wskazanego obywatela należy uważać za „przebywającego” w tym ostatnim państwie członkowskim.
- 40 Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem rozporządzenie nr 1408/71 wprowadzało system koordynacji krajowych systemów zabezpieczenia społecznego oraz ustanawiało w tytule II zasady dotyczące określenia właściwego ustawodawstwa. Wskazane zasady służyły nie tylko zapobieżeniu sytuacji, w której w braku znajdującego do nich zastosowanie ustawodawstwa zainteresowani byliby pozbawieni ochrony w zakresie zabezpieczenia społecznego, lecz zmierzały również do poddania zainteresowanych systemowi zabezpieczenia społecznego tylko jednego państwa członkowskiego po to, aby uniknąć zbiegu właściwych ustawodawstw krajowych oraz mogących wynikać z tego komplikacji (zob. podobnie wyrok Wencel, C-589/10, EU:C:2013:303, pkt 45, 46 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 41 O ile rozporządzenie nr 883/2004, jak stanowi jego motyw 3, dążyło do unowocześnienia i uproszczenia zasad koordynacji krajowych systemów zabezpieczenia społecznego, o tyle zachowało ono takie same cele jak rozporządzenie nr 1408/71.

- 42 W tym względzie system wprowadzony rozporządzeniem nr 1408/71 przyjmował miejsce zamieszkania jako jeden z łączników służących określeniu właściwego ustawodawstwa (zob. podobnie wyrok Wencel, EU:C:2013:303, pkt 48). Podobnie jest w wypadku rozporządzenia nr 883/2004.
- 43 Na mocy art. 1 lit. j) rozporządzenia nr 883/2004 określenie „zamieszkanie” oznacza miejsce, w którym osoba zwykle przebywa. Wskazane określenie ma autonomiczny zakres i jest właściwe prawu Unii (zob. analogicznie wyrok Swaddling, C-90/97, EU:C:1999:96, pkt 28).
- 44 Jak orzekł Trybunał w odniesieniu do rozporządzenia nr 1408/71, w wypadku gdy sytuacja prawna danej osoby może podlegać ustawodawstwom szeregu państw członkowskich, pojęcie państwa członkowskiego, w którym dana osoba zamieszkuje, oznacza państwo, w którym mieszka ona zwykle i w którym znajduje się również zwykły ośrodek jej interesów życiowych (zob. wyroki: Hakenberg, 13/73, EU:C:1973:92, pkt 32; Swaddling, EU:C:1999:96, pkt 29; Wencel, EU:C:2013:303, pkt 49).
- 45 W tym kontekście należy rozważyć w szczególności sytuację rodzinną zainteresowanej osoby, względy, które skłoniły ją do przemieszczenia się, okres i ciągłość jej zamieszkania, fakt dysponowania, w danym wypadku, stałym zatrudnieniem oraz zamiar, jaki wynika ze wszystkich okoliczności (zob. podobnie wyroki: Knoch, C-102/91, EU:C:1992:303, pkt 23; Swaddling, EU:C:1999:96, pkt 29).
- 46 Lista okoliczności, jakie należy wziąć pod uwagę w celu określenia miejsca zamieszkania osoby – w formie wypracowanej w orzecznictwie – została aktualnie skodyfikowana w art. 11 rozporządzenia nr 987/2009. Jak podniósł to rzecznik generalny w pkt 32 opinii, owa lista, która nie jest wyczerpująca, nie przewiduje hierarchii między różnymi okolicznościami wymienionymi w ust. 1 wskazanego artykułu.
- 47 Z powyższego wynika, że na potrzeby stosowania rozporządzenia nr 883/2004 osoba nie może mieć jednocześnie dwóch zwykłych miejsc zamieszkania na terytorium dwóch różnych państw członkowskich (zob. podobnie wyrok Wencel, EU:C:2013:303, pkt 51), przy czym w ramach rzeczonoego rozporządzenia miejsce zamieszkania ubezpieczonego koniecznie jest inne niż jego miejsce pobytu.
- 48 W tym względzie – jako że należy oprzeć się na wszystkich okolicznościach w celu określenia miejsca zamieszkania osoby objętej zabezpieczeniem społecznym – sam fakt pozostawania w państwie członkowskim, nawet przez długi okres i w sposób ciągły, nie oznacza koniecznie, że wskazana osoba zamieszkuje w owym państwie w rozumieniu art. 1 lit. j) rozporządzenia nr 883/2004.
- 49 Okresu zamieszkania w państwie, w którym wniesiono o wypłatę świadczenia, nie można bowiem uznać za element konstytutywny pojęcia „zamieszkania” w rozumieniu rozporządzenia nr 1408/71 (zob. podobnie wyrok Swaddling, EU:C:1999:96, pkt 30).
- 50 Wprawdzie art. 1 lit. k) rozporządzenia nr 883/2004 definiuje „pobyt” jako pobyt „czasowy”, jednak, jak podniósł rzecznik generalny w pkt 43–46 opinii, taki „pobyt” nie oznacza koniecznie krótkookresowej obecności.
- 51 Po pierwsze bowiem – jak wynika z brzmienia art. 1 lit. va) ppkt (i) rozporządzenia nr 883/2004 – art. 19 i 20 rzeczonoego rozporządzenia stosuje się do świadczeń rzeczowych łącznie ze świadczeniami rzeczowymi „z tytułu długotrwałej opieki”. W konsekwencji osoba może być uznana za przebywającą w innym państwie członkowskim, nawet jeśli udziela się jej tam świadczeń przez długi okres.
- 52 Po drugie, podczas gdy rozporządzenie nr 1408/71 przewidywało w art. 22 ust. 1 lit. i), że okres udzielania świadczeń jest określany przez ustawodawstwo państwa właściwego, wskazana zasada nie jest już sformułowana w art. 19 ust. 1 ani w art. 20 ust. 1 i 2 rozporządzenia nr 883/2004, które zastąpiły w istocie rzeczony art. 22 ust. 1 lit. a)–i).

- 53 Wyłącznie okoliczność, że I pozostawał przez jedenaście lat w Niemczech, nie wystarcza więc – jako taka i sama w sobie – aby uznać, że miał on miejsce zamieszkania we wskazanym państwie członkowskim.
- 54 W celu ustalenia zwykłego ośrodka interesów życiowych I sąd odsyłający musi w istocie wziąć pod uwagę wszystkie istotne kryteria, w szczególności te wymienione w art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 987/2009 oraz, na podstawie ust. 2 owego artykułu, wolę zainteresowanego dotyczącą faktycznego miejsca jego zamieszkania. Rzeczoną wolę należy ocenić w odniesieniu do faktów i obiektywnych okoliczności sprawy w postępowaniu głównym, ponieważ zwykłe oświadczenie o woli posiadania miejsca zamieszkania w określonym miejscu nie jest, samo w sobie, wystarczające do celów stosowania rzeczonego ust. 2.
- 55 W ramach odesłania prejudycjalnego, o ile ocena faktów należy ostatecznie do sądu krajowego, o tyle Trybunał, który ma udzielić sądowi krajowemu użytecznej odpowiedzi, może jednak dostarczyć wskazówek dotyczących akt postępowania głównego lub przedstawionych mu uwag, tak aby umożliwić sądowi odsyłającemu rozstrzygnięcie toczącej się przed nim sprawy (zob. podobnie wyrok Brunnhofer, C-381/99, EU:C:2001:358, pkt 65; wyrok Alakor Gabonatermelő és Forgalmazó Kft., C-191/12, EU:C:2013:315, pkt 31).
- 56 Wśród okoliczności, które sąd odsyłający musi wziąć pod uwagę do celów stosowania art. 1 lit. j) i k) rozporządzenia nr 883/2004, należy w szczególności wymienić fakt, że o ile I pozostawał przez długi okres w Niemczech, o tyle owa sytuacja nie stanowiła jego osobistego wyboru, jako że zgodnie z samym brzmieniem przedłożonego pytania był on do tego zmuszony „ze względu na swoją poważną chorobę i dogodną bliskość specjalistycznej opieki medycznej”.
- 57 Sąd odsyłający powinien w niniejszym wypadku zbadać, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy w postępowaniu głównym, jaka była zdolność I do podróżowania, oraz to, czy leczenie równoważne z tym, któremu był poddawany w Niemczech, było dostępne na terytorium Irlandii.
- 58 Poza okolicznościami wymienionymi w postanowieniu odsyłającym należy wskazać, że podczas rozprawy i w odpowiedzi na pytanie Trybunału I podniósł, że żadna więź nie łączyła go z niemieckim systemem podatkowym i że jego miejsce zamieszkania dla celów podatkowych znajdowało się w Irlandii, nawet jeśli nie płacił on tam podatku, jako że nie osiągał żadnych dochodów, z wyjątkiem zasiłku dla osoby niepełnosprawnej wypłacanego przez Irlandię oraz skromnej emerytury przyznanej przez Zjednoczone Królestwo.
- 59 W świetle wszystkich powyższych rozważań na postawione pytanie należy odpowiedzieć, iż art. 1 lit. j) i k) rozporządzenia nr 883/2004 należy interpretować w ten sposób, że do celów art. 19 ust. 1 lub art. 20 ust. 1 i 2 wspomnianego rozporządzenia, w wypadku gdy obywatel Unii, który zamieszkiwał w pierwszym państwie członkowskim, został dotknięty ciężkim i nagłym schorzeniem podczas wakacji w drugim państwie członkowskim i jest zmuszony do pozostania przez jedenaście lat w tym ostatnim państwie ze względu na wspomniane schorzenie oraz dostępność wyspecjalizowanej opieki medycznej w pobliżu miejsca, w którym mieszka, należy go uważać za „przebywającego” w tym drugim państwie członkowskim, gdy zwykły ośrodek jego interesów życiowych znajduje się w pierwszym państwie członkowskim. Do sądu krajowego należy określenie zwykłego ośrodka interesów życiowych owego obywatela poprzez dokonanie oceny wszystkich istotnych okoliczności faktycznych i wzięcie pod uwagę jego woli, wynikającej ze wspomnianych okoliczności faktycznych, ponieważ wyłącznie okoliczność, że rzeczony obywatel pozostawał w drugim państwie członkowskim przez długi okres, nie wystarcza, jako taka i sama w sobie, aby uznać, że ma on miejsce zamieszkania w tym państwie.

W przedmiocie kosztów

- ⁶⁰ Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 1 lit. j) i k) rozporządzenia (WE) nr 883/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego należy interpretować w ten sposób, że do celów art. 19 ust. 1 lub art. 20 ust. 1 i 2 wspomnianego rozporządzenia, w wypadku gdy obywatel Unii, który zamieszkiwał w pierwszym państwie członkowskim, został dotknięty ciężkim i nagłym schorzeniem podczas wakacji w drugim państwie członkowskim i jest zmuszony do pozostania przez jedenaście lat w tym ostatnim państwie ze względu na wspomniane schorzenie oraz dostępność wyspecjalizowanej opieki medycznej w pobliżu miejsca, w którym mieszka, należy go uważać za „przebywającego” w tym drugim państwie członkowskim, gdy zwykły ośrodek jego interesów życiowych znajduje się w pierwszym państwie członkowskim. Do sądu krajowego należy określenie zwykłego ośrodka interesów życiowych owego obywatela poprzez dokonanie oceny wszystkich istotnych okoliczności faktycznych i wzięcie pod uwagę jego woli, wynikającej ze wspomnianych okoliczności faktycznych, ponieważ wyłącznie okoliczność, że rzeczony obywatel pozostawał w drugim państwie członkowskim przez długi okres, nie wystarcza, jako taka i sama w sobie, aby uznać, że ma on miejsce zamieszkania w tym państwie.

Podpisy